

Giorgio Agamben, *Homo Sacer. Puterea suverană și viața nudă* (*Homo Sacer. Sovereign power and the naked life*)

Ed. Idea Design&Print, Cluj-Napoca, 2006

Afirmația intransigentă a lui Sollers că o recenzie ar trebui să dea seama de o carte ca lectură posibilă (la fel cum orice filosof al zilelor noastre trebuie să dea seama de probleme ca lecturi posibile), nu are nimic trivial. Cititorul nu mimează niciodată vreo reacție, deci nu ar trebui încurajat la conformisme. Efectuarea dublă a unei lecturi, ca recenzent, presupune însă o deterritorializare spre public și o regrupare asupra cărții, în forma unei disimulări a satisfacțiilor și insatisfacțiilor. Lectura devine aproape imposibilă, istovitoare - cu atât mai mult cu cât e mai generoasă ori mai impertinentă problema, provocarea pe care o oferă. Aceasta ar trebui să fie deja o punere în gardă suficientă în privința travaliului pe care îl solicită, probabil, lectura oricărui text de filosofie contemporană. Cititorul de filosofie e ineluctabil un recenzent, care trebuie, dacă nu să disimuleze, măcar să amîne (sau să stăruie în) dez-amăgirile sale: să se cenzureze, să păstreze sobrietatea în fața unor idei, problematizări, sau afirmații adesea greu digerabile.

Aceasta ar fi caracterizarea cea mai potrivită a operei deja impresionante a lui Giorgio Agamben cu care publicul românesc intră acum pentru întâia oară în contact. Notorietatea filosofului italian se datorează în mare măsură caracterului provocator și incomod al gândirii sale. Între filosofie și politică, însă nici ca filosofie politică și nici ca o jurizare filosofică a actului politic, reflecția sa găsește un "prag de indiscernabilitate" pe care se așează, așa încât orice ar vrea să treacă în orice direcție acest prag trebuie să se împiedice.

Homo sacer reprezintă primul fruct al preocupării lui Agamben de a descrie politicul ca relație complexă între putere și viață. Acest efort, început în 1995 cu această carte nu s-a încheiat, lucrarea din 2003, *Starea de excepție*, apărută aproape simultan în italiană și franceză, fiind anunțată doar ca o primă secțiune a celei de-a doua părți din acest

Giorgio Agamben
HOMO SACER
Puterea suverană
și viața nudă

Lorin Ghiman

teaching assistant, Faculty of
History and Philosophy, Babeș-
Bolyai University, Cluj, Romania
Email: lgkolmogorov@yahoo.com

Key words:

Homo Sacer, Giorgio Agamben,
Foucault, modern politics, biopolitics

proiect. Ne aflăm așadar în fața unui efort teoretic încă în curs, care ne pune în față unui personaj conceptual înșelător: *homo sacer*.

Intervenția acestui personaj (căci e realmente vorba nu de un concept, ci de ceea ce Deleuze numea personaj conceptual) e suscitată de explicitarea tezei prime a cărții: lagărul e *nomos*-ul politicii moderne, ca figură politică esențială a acesteia. Această intuiție descrie și proiectul teoretic al cărții, ea fiind rezultatul încercării de a gândi laolaltă biopolitica foucauldiană și analizele asupra fenomenului totalitar datorate Hannei Arendt, pentru a "da un răspuns sîngeroasei mistificări a noii ordini planetare" (p.15). Pentru Foucault, pe de o parte, așa cum îl citește Agamben, modernitatea este caracterizată de fenomenul biopoliticii: omul modern ca animal în a cărui politică viața sa de ființă vie este pusă în discuție. Genealogia instituțiilor și a tehnologiilor de obiectivare a vieții umane și a tehnicilor de subiectivare care pun în relație viața umană și puterea e lipsită însă în cazul său de orice analiză privind "locul prin excelență al biopoliticii moderne: politica marilor state totalitare ale secolului al XX-lea" (p. 9). De cealaltă parte, pentru Arendt, descrierea structurii statelor totalitare, care evidențiază relația de esență dintre statul totalitar și organizarea vieții a cărei formă paradigmatică este lagărul e lipsită de orice referință biopolitică. Așadar, dacă Foucault oferă mecanismul de explicitare a structurii și funcționării comunităților etatice moderne (biopolitica), el nu tratează fenomenul ei cel mai grăitor, adică statul totalitar (lagărul e mai mult decît o "închidere", pp. 22-23); iar Arendt, care indică atît de acut acest fenomen central al modernității politice, nu oferă nici un răspuns neliniștitoare întrebării "cum au fost toate acestea cu puțință?" - căci acestea nu sunt de ordinul unei fatalități oarbe.

"Viața nudă", sau "viața sacră" e punctul prin care Agamben încearcă să facă să converge aceste două puncte de vedere, pornind de la extinderea asupra tuturor formelor etatico-juridice moderne și precizarea sensului definiției statului totalitar ca "politizare a vieții".

Prea superficial și provizoriu se pot relua aici reconstrucția figurii lui *homo sacer*, sau evaluările pe care le oferă autorul asupra lumii și realităților politice ale zilelor noastre (merită remarcate reflecțiile cu privire la defecțiunea congenitală a conceptului de cetățenie și a intervenției acesteia în problema drepturilor omului). Vulgarizînd la maxim, osatura argumentației o constituie legătura dintre actul politic eminent, adică decizia asupra excepției care e atributul suveranului, și sfera exercitării acestei decizii, viața nudă. În acest act se exprimă paradoxul legăturii suveranului cu ordinea juridică, căreia îi este exterior și interior totodată. De aici, rezultă că esența politicului nu constă în normă, ci în instituirea unei normativități asupra a ceva care nu devine decît subsecvent corpului politic. Forma acestei normativități este dreptul de moarte. Faptul că biopolitica este tanatopolitică obligă la a renunța la determinarea obiectului de exercitare a puterii ca fiind viața individuală a supușilor: ea este o viață calificabilă paradoxal ca cea a lui *homo sacer*: pasibil de a fi ucis dar care nu poate fi sacrificat (p. 72). Protejarea vieții ca atare și dreptul de a o distruge ca viață determinată face din cele două registre ale vieții, *zoe* și *bios*, zona de indistinție a oricărui exercițiu politic, primul spațiu politic, înainte de orice formă determinabilă istoric a distincției public - privat.

Ceea ce face înșelătoare și problematică în cel mai înalt grad viața nudă e obscuritatea în care se plasează de fiecare dată. Figura inițială, *homo sacer*, devine locul geometric al culturii occidentale, în care filosofia și politica, structurile etatico-juridice și religiosul în aspectele lor teoretice și practice își află punctul de convergență și miza secretă. Agamben renunță la orice reconstrucție istorică a evoluției comunităților umane și la orice precauție și scrupul epistemologic și se plasează programatic în acest punct orb al

reflecției (p. 10) ca speculum al condiției umane, încercînd să facă din descrierile inevitabil obscure pe care le ia ca puncte de plecare o descriere a obscurităților, din care să reiasă, luminată spectral, o realitate care nu poate fi decît supusă, măsluită, deformată pînă și de o simplă indicare: "excluderea inclusivă (exceptio) a zoe în polis" (p. 11).

Nimic mai plin de învățăminte cu privire la tribulațiile gîndirii azi decît această temă a vieții nude, de necuprins de către gîndire, mereu apropiată de aceeași gîndire, care vorbește despre rușinea asumată de a face din efortul destinat stabilirii unor relații ferme, clare și discernabile între idei (care era cîndva filosofia) o rețea densă de indistinții. Dacă actul suveran al gîndirii și al politicii se regăsesc reunite în tăierea nodului gordian, nu ne putem împiedica să nu ne amintim cinismul care îl însoțește.